

Dorota Kujawa-Weinke

Trenerka edukacyjna, mentorka, edukatorka

RÓŻNORODNE SPOSOBY NA WERYFIKACJĘ WIEDZY – ROZWIĄZANIA PRAKTYCZNE

Słowa kluczowe: ocenianie, pozyskiwanie informacji o uczeniu, monitorowanie

Keywords: assessment, learning information, monitoring

Streszczenie

Ocenianie jest nieodłącznym składnikiem uczenia. Jeżeli zostanie oderwane od bezrefleksyjnego wstawienia stopnia do dziennika na rzecz oceniania, które jest informacją dla ucznia na temat tego, co wie i potrafi, to będzie ono także wskazówką dla nauczyciela w planowaniu i realizacji procesu dydaktycznego. Niniejszy artykuł prezentuje strategie pozyskiwania informacji od uczniów na temat ich uczenia się przy zastosowaniu różnych aplikacji oraz wiele technik monitorowania lekcji.

Summary

Assessment is an integral part of learning. If it is detached from the thoughtless insertion of the grade into the assessment journal that informs the student about what he knows and can do, it will also guide the teacher in planning and implementing the teaching process. This article presents strategies for obtaining information from students about their learning using a variety of applications and a variety of lesson monitoring techniques.

Ocenianie szkolne jest normalizowane przez następujące dokumenty prawa oświatowego:

- Ustawę z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty¹,
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 sierpnia 2017 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych².

Uszczegółowienia zapisów znajdujących się w ustawie³ w art. 44 i w rozporządzeniu powinny pojawić się w statutach szkół.

Art. 44b 1. ustawy brzmi: „Ocenianiu podlegają:

- 1) osiągnięcia edukacyjne ucznia;
- 2) zachowanie ucznia”.

W wielu praktykach oceniania szkolnego osiągnięcia edukacyjne ucznia są powiązane z jego zachowaniem. Na ocenę roczną lub śródroczną często mają wpływ takie cechy zachowania jak: aktywność na lekcji, systematyczność w uczeniu się, obowiązkowość, terminowość oddawania prac, a także relacja pomiędzy uczniem a nauczycielem. Nauczyciele powinni wziąć pod ocenę wyżej wymienione cechy ucznia, ale w ocenie zachowania, a nie osiągnięć edukacyjnych.

Art. 44b 3. ustawy podaje definicję oceniania.

Ocenianie osiągnięć edukacyjnych ucznia polega na rozpoznawaniu przez nauczycieli poziomu i postępów w opanowaniu przez ucznia wiadomości i umiejętności w stosunku do:

- 1) wymagań określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego lub efektów kształcenia i kryteriów weryfikacji w podstawie programowej kształcenia w zawodzie szkolnictwa branżowego oraz wymagań edukacyjnych wynikających z realizowanych w szkole programów nauczania;
- 2) wymagań edukacyjnych wynikających z realizowanych w szkole programów nauczania – w przypadku dodatkowych zajęć edukacyjnych.

¹ Ustawa z dnia 7 września 1991r. o systemie oświaty, Dz. U. z 1991 r. Nr 95, poz. 425, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19910950425/U/D19910425Lj.pdf> [dostęp 21.05.2022].

² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 sierpnia 2017 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych, Dz. U. z 2017 r., poz. 1534, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170001534/O/D20171534.pdf> [dostęp 29.05.2022].

³ Dla potrzeb tej publikacji Ustawa o systemie oświaty będzie nazywana ustawą, a Rozporządzenie w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych – rozporządzeniem. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170001534/O/D20171534.pdf> [dostęp 29.05.2022].

Z zapisu tego wynika, że każdy nauczyciel jest zobowiązany ustalić wymagania na poszczególne oceny ze swojego przedmiotu. Wymagania to oczekiwane przez nauczyciela osiągnięcia ucznia.

Rozporządzenie w § 2 podaje, że wymagania edukacyjne, o których mowa w art. 44b ust. 8 pkt 1 ustawy, dostosowuje się do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia. Termin „dostosowanie” to nie obniżone wymagania edukacyjne, ale określenie, „w jakich zakresach wymagania te powinny być zmniejszone [...], a w jakich powinny być podwyższone [...]”⁴.

Art. 44b. ust. 5 ustawy wskazuje na cele oceniania. Pytanie: po co chcę ocenić pracę ucznia, jest pytaniem, które każdy nauczyciel powinien uwzględnić w czasie planowania lekcji, ale i zadawać sobie to pytanie podczas lekcji. Najczęściej bywa bowiem tak, że przyjęty plan na lekcję musi zostać zweryfikowany podczas jej trwania. Ocenianie osiągnięć edukacyjnych i zachowania ucznia odbywa się w ramach oceniania wewnątrzszkolnego, które ma na celu:

- 1) informowanie ucznia o poziomie jego osiągnięć edukacyjnych i jego zachowaniu oraz o postępach w tym zakresie,
- 2) udzielanie uczniowi pomocy w nauce poprzez przekazanie informacji o tym, co zrobił dobrze i jak powinien się dalej uczyć,
- 3) udzielanie wskazówek do samodzielnego planowania własnego rozwoju,
- 4) motywowanie ucznia do dalszych postępów w nauce i zachowaniu,
- 5) dostarczanie rodzicom i nauczycielom informacji o postępach i trudnościach w nauce i zachowaniu ucznia oraz o szczególnych uzdolnieniach ucznia,
- 6) umożliwienie nauczycielom doskonalenia organizacji i metod pracy dydaktyczno-wychowawczej.

Cele oceniania wewnątrzszkolnego to: informowanie ucznia, rodziców i innych nauczycieli o poziomie osiągnięć ucznia, postępach i trudnościach, a w podpunkcie 2 i 3, wskazane jest udzielanie pomocy uczniowi poprzez informację zwrotną. Ocenianie ma również motywować ucznia. Pozwala także nauczycielom na autonomię w zakresie doskonalenia organizacji i metod pracy dydaktyczno-wychowawczej.

Rozporządzenie w § 7.1 podaje:

Począwszy od klasy IV szkoły podstawowej, roczne, a w szkole policealnej – semestralne, oraz końcowe oceny klasyfikacyjne z zajęć edukacyjnych ustala się w stopniach według następującej skali:

⁴ Z. Pomirska, *Ocenianie uczniów ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się. W poszukiwaniu optymalnego rozwiązania*, [w:] M. Karwatowska, M. Latoch-Zielińska, I. Morawska (red.), *Ocenianie w szkole na cenzurowanym. Badania – dylematy – inspiracje*, Lublin 2020, s. 256.

- 1) stopień celujący – 6,
- 2) stopień bardzo dobry – 5,
- 3) stopień dobry – 4,
- 4) stopień dostateczny – 3,
- 5) stopień dopuszczający – 2,
- 6) stopień niedostateczny – 1.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że począwszy od klasy IV szkoły podstawowej nauczyciel ma obowiązek wystawić uczniowi na koniec roku szkolnego ocenę wyrażoną skalą 1–6. Ani w ustawie, ani w rozporządzeniu nie znajdziemy zapisów o ocenianiu uczniów skalą 1–6 w ocenianiu bieżącym. „W języku potocznym, ba – nawet na świadectwach szkolnych i w zarządzeniach ministra, utożsamia się »ocenę szkolną« ze »stopniem szkolnym«. [...] Nie umiemy rozstać się z obrazem szkoły przekazującej wiadomości i z obrazem nauczyciela obliczającego osiągnięcia uczniów⁵”.

Na uwagę zasługują również cele oceniania bieżącego wynikające z zapisu § 12 Rozporządzenia: „Ocenianie bieżące z zajęć edukacyjnych ma na celu monitorowanie pracy ucznia oraz przekazywanie uczniowi informacji o jego osiągnięciach edukacyjnych pomagających w uczeniu się, poprzez wskazanie, co uczeń robi dobrze, co i jak wymaga poprawy oraz jak powinien dalej się uczyć”.

Ponownie podkreślona została rola informacji zwrotnej w monitorowaniu pracy ucznia: co uczeń robi dobrze, co i jak wymaga poprawy i jak powinien dalej się uczyć.

Podczas monitorowania pracy ucznia możliwe staje się świadome uczestniczenie w procesie uczenia się i „przyglądanie się” własnemu procesowi uczenia. Nauczyciel może zastosować następujące strategie:

- kierowanie uwagą podczas uczenia się,
- stawianie pytań dotyczących danego materiału,
- poszukiwanie korelacji pomiędzy wiedzą uprzednią a nowym materiałem,
- nadzorowanie tempa uczenia się,
- sprawdzanie efektów uczenia się⁶.

⁵ B. Niemierko, *Ocenianie szkolne bez tajemnic*, Warszawa, 2002, s. 191.

⁶ J. Szymczak, *Świadome i autentyczne uczestniczenie w procesie uczenia się. Specyfika i znaczenie strategii uczenia się*, <https://repozytorium.ukw.edu.pl/bitstream/handle/item/1762/Joanna%20Szymczak%20Swiadome%20i%20autentyczne%20uczestniczenie%20w%20procesie%20uczenia%20sie%20Specyfika%20i%20znaczenie%20strategii%20uczenia%20sie.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [dostęp 29.05.2022].

Oto przegląd zadań zaproponowanych uczniom na lekcjach języka polskiego w klasie ósmej, które pozwalają zorientować się uczniom i nauczycielowi czy i jak uczniowie się uczą.

Polecenie do zadania, które pomogło w ocenie stopnia rozumienia tekstu książki *V Pana Tadeusza* brzmiało: Jak poprawić humor bohaterom książki *V Pana Tadeusza*? Nauczyciel w aplikacji Tricider (fot. 1) umieścił bohaterów książki *Kłótnia*, a uczniowie obok nich mieli wypisać rozwiązanie problemu, zatem wskazać sposób poprawy im humoru. Propozycje uczniów mogły być propozycjami niezgodnymi z treścią lektury, ale powinny uwzględniać okoliczności, o których mowa, np. Mikołaj napisał, że Gerwazemu poprawiłoby humor nakręcanie zegarów. W księdze *V* zastajemy Gerwazego przy tej czynności. Nakręca on jeden zegar i nie powoduje to, że ta czynność czyni go radośniejszym, więc uczeń proponuje większą liczbę zegarów do nakręcenia. Odczytanie przez ucznia cudzej propozycji i wyjaśnienie koncepcji również daje nauczycielowi możliwość dokonania oceny stopnia rozumienia tekstu, a w indywidualnych przypadkach wskazówek kierowanych do ucznia w celu lepszego rozumienia tekstu. Mogą to być objaśnienia nauczyciela lub innego ucznia, polecenie ponownego przeczytania tekstu lub wybranych wersów książki albo obejrzenie filmu.

Inny pomysł zastosowany do sprawdzenia stopnia rozumienia tekstu został zrealizowany w Międzynarodowy Dzień Pizzy podczas lekcji zdalnej. Uczniowie podczas słuchania tekstu lekturowej epopei zapisywali pytania do niego na kawałkach narysowanej lub utworzonej w programie graficznym pizzy. Następnie jeden z uczniów wysyłał na czacie ogólnym swój rysunek lub grafikę i wskazując na inną osobę mówił: Poczęstuj się kawałkiem pizzy. Wskazana osoba odpowiadała: Częstuję się kawałkiem z pytaniem... tu wymieniała pytanie i podawała odpowiedź. Odpowiedź była weryfikowana przez zadającego pytanie. Następnie osoba „częstująca się” pizzą wskazywała innego ucznia i wysyłała na czacie grupowym zdjęcie swoich pytań i pizzy. W taki sposób uczniowie mogli rozwiązać swoje wątpliwości dotyczące rozumienia tekstu podczas słuchania odpowiedzi na pytania kolegów, a nauczyciel mógł ocenić stopień rozumienia tekstu i zdecydować, czy jeszcze poświęcić czas na jego omówienie (załącznik 1).

Kolejny pomysł, który pozwolił zorientować się nauczycielowi w rozumieniu treści lektury, to wykonanie tweeta w generatorze tweetów – <http://classtools.net/twister/>. Zadaniem uczniów było zredagowanie treści, która stanowiłaby krótkie podsumowanie czytanego fragmentu książki *IV Pana Tadeusza* (załącznik 2).



Jak poprawić humor bohaterom księgi V "Pana Tadeusza?"

Add idea

Share and Invite

Ideas

Gerwazy

Pros and cons

Votes

+ pozwolić mu zemścić się na Soplicach
by Kuba 6

+ pomszczenie stolnika
by gustaw 1

+ pozwolić nakręcić mu wszystkie zegary
by Mikołaj 5

+ Gerwazy przecież Hrabia nie odda zamku
Soplicom nie trzeba nikogo bić
by Miłosz 5

+ Zabić każdego Soplica
by Zabić każdego Soplica

+ Zabić każdego Soplica
by Julka S

+ Zemścić się na Soplicach oraz
niedoprowadzenie do bójki.
by Olaf 6

+ Posiadanie zamku na własność
by Julian

+ Soplicowie nie dostaną zamku.
by Weronika

+ Przeprasiny ze strony Sędziego.
by Karolina Jurczak

Add argument

+ przywłaszczenie zamku
by gustaw

+ Zdobyć Telimeny jako swojej małżonki
by Julian

+ Pozwolić mu malować obrazy w blasku
księżycy
by Kuba 4

+ Zdobyć zamku
by Grzegorz 5

+ Jeśli Zosia okazałaby się, jednak bardziej
wysoko urodzoną osobą
by - Natalia G

+ Dążyć do poślubienia Telimeny.
by Olaf 4

+ Pogodzenie się Sędziego i Gerwazego.
by Karolina Jurczak

Add argument

Hrabia

1
Vote
Natalia

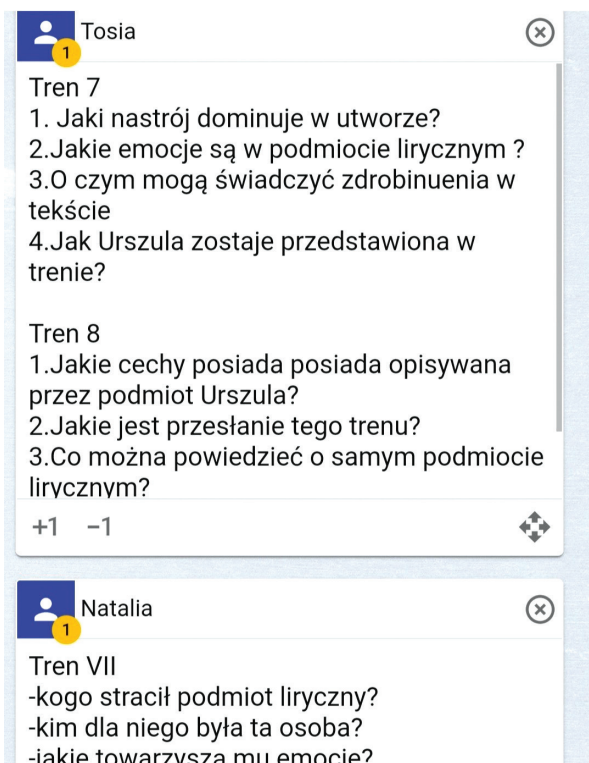
0
Vote

Fot. 1. Jak poprawić humor bohaterom *Pana Tadeusza*?

Źródło: zasoby własne.

Jeszcze jeden sposób na sprawdzenie rozumienia treści to wykonanie komiksu w dowolnej aplikacji komiksowej np. <https://www.storyboardthat.com/pl>. Zadaniem uczniów było zaprezentować, w formie dialogów lub monologów bohaterów, ważne treści. Prace były udostępniane na czacie ogólnym, a uczniowie, wskazując sobie nawzajem, podawali, którego fragmentu dotyczy przedstawiona historia (załącznik 3).

Aplikacja <https://www.swiftscribo.com/> pozwala na bieżące śledzenie postępów uczniów i ewentualne korygowanie błędów. Uczniowie otrzymali polecenie ułożenia czterech pytań do *Trenu VII* i *Trenu VIII* Jana Kochanowskiego (fot. 2). Pytania dały nauczycielowi orientację w wiedzy uczniów na temat cech trenu jako gatunku literackiego, operowania pojęciami dotyczącymi budowy wiersza, a także rozumienia i analizy tekstów. Następnie uczniowie odpowiadali w grupach na wybrane, postawione pytania. Tej aktywności nie przysłuchiwał się nauczyciel. To sami uczniowie weryfikowali poprawność odpowiedzi.



Fot. 2. O *Trenach* w edukacji
Źródło: zasoby własne.

Technika „Dwie gwiazdy i jedno życzenie” dała nauczycielowi możliwość zorientowania się w rozumieniu kryteriów postawionych do lekcji oraz dokonania ewaluacji w zakresie zastosowanych metod i środków dydaktycznych. Uczniowie dzięki użyciu tej techniki odtworzyli w pamięci poszczególne fazy lekcji oraz zastanowili się, na ile przydatne były zastosowane przez nauczyciela oddziaływania.

gwiazda 1- podobało mi się spojrzenie na cechy Scrooga ze strony współczesności i zestawienie ich z czymś co mogło być dla nas bliższe.

gwiazda 2- zainteresowało mnie porównywanie swoich własnych cech z bohaterem „Opowieści Wigilijnej”, sprawiło, to że bardziej mogłam wniknąć w psychikę i charakter postaci oraz zobaczyć, czym Ebenezer różnił się od przeciętnych ludzi.

życzenie- trochę więcej zadań związanych z lekturą.

Fot. 3. Dwie gwiazdy i jedno życzenie
Źródło: zasoby własne.

Lekcja może być monitorowana za pomocą prostych technik. W zależności od fazy lekcji można podzielić je na:

- techniki stosowane w fazie wstępnej (przygotowawczej),
- techniki stosowane w fazie wykonawczej,
- techniki stosowane w fazie końcowej.

Podczas oceniania, na początku lekcji można zastosować technikę „Co pamiętam?”. Pomaga ona uczniowi w przypomnieniu, co już wie na dany temat. Nauczyciel poleca uczniom odpowiedzieć w parach na pytania:

- Co z tego pamiętasz?
- Co wiesz na ten temat?

Uczniowie nawzajem słuchają swoich odpowiedzi. Wariantem tej techniki może być polecenie: Jakich hashtagów użyjesz, aby opisać lekturę *Mały Książę*? (fot. 4). Odpowiedzi uczniów zostały zebrane w formularzu MS Forms i przeanalizowane przez nauczyciela. Jeśli np. nie pojawili się w odpowiedziach wszyscy bohaterowie, to zadaniem nauczyciela było takie skonstruowanie zadań do powtórzenia treści lektury, aby były one powiązane z tymi bohaterami, do których uczniowie nie odwołali się.



Ile pamiętasz z "Małego Księcia?"

1. Jakich hasztagów użyjesz, aby opisać lekturę "Mały Książę?" Ilość jest dowolna. *

Fot. 4. Technika „Co pamiętam”

Źródło: zasoby własne.

Na początku lekcji, jeszcze przed zajęciami, można zastosować quizy online. Są one oceniane elektronicznie, a podsumowanie trafia do nauczyciela, więc może on przyjrzeć się najczęściej pomijanym problemom i/lub zidentyfikować obszary nieporozumień. Od nich rozpoczyna lekcję.

Techniką stosowaną w fazie wykonawczej lekcji może być „Tablica Twitterowa”. Uczniowie po pewnym etapie lekcji lub na jej zakończenie, na tablicy w klasie lub wirtualnie zawieszają kartki z zapisanymi problemami z lekcji, które są analizowane wspólnie z nauczycielem i pozwalają zorientować się, czy i jak uczniowie się uczą. Inna technika to „Pytania do lekcji”. Przy poznawaniu nowych treści uczniowie zapisują pytania, które im się nasuwają. Następnie pytania są zadawane uczniom z klasy i to oni starają się udzielić na nie odpowiedzi. Nauczyciel uzupełnia wypowiedzi uczniów, ewentualnie udziela odpowiedzi, gdy uczniowie nie umieją sobie z jakąś poradzić. Na fotografii przedstawiono inny wariant tej techniki, który polegał na zadaniu pytania do problemu, który pojawił się na lekcji. W tym przypadku był to problem rusyfikacji podczas omawiania *Szyzyfowych prac* Stefana Żeromskiego (załącznik 4).

Na podsumowanie lekcji warto skorzystać z techniki „Top 10”. Uczniowie zapisują 10 ważnych haseł związanych z tematem lekcji. Warto zachęcić ich, aby hasła były zagadkowe lub z humorem. Listy można wykonywać w grupach, a następnie porównywać je lub wymieniać się nimi z inną grupą i zapisywać obok haseł ich znaczenie. Na koniec lekcji można też zaproponować uczniom wykonanie testu opartego na współpracy. Uczniowie rozwiązują test, ale nie wysyłają go. Dowolną wątpliwość z testu mogą przedyskutować z kolegą lub małą grupą. Po dyskusji wracają do niego i mogą zmienić wybraną odpowiedź, a następnie wysłać nauczycielowi, który na jego podstawie oceni wiadomości lub umiejętności uczniów po lekcji. Inny wariant tej techniki to „Quiz z zasobami”.

Uczniowie robią szczegółowe notatki związane z tematem, ponieważ mogą korzystać z tych notatek podczas rozwiązywania quizu.

Ocenienie to ważne narzędzie motywujące ucznia. To od nauczyciela zależy, czy będzie ono wzbudzało motywację wewnętrzną wyrażoną przez samodzielność, odpowiedzialność, poczucie sprawstwa, czy będzie jedynie stopniem szkolnym, który poprowadzi ucznia ku wypracowaniu strategii przetrwania w szkole.

Bibliografia

Niemierko B., *Ocenianie szkolne bez tajemnic*, Warszawa, 2002.

Pomirska Z., *Ocenianie uczniów ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się. W poszukiwaniu optymalnego rozwiązania*, [w:] M. Karwatowska, M. Latoch-Zielińska, I. Morawska (red.), *Ocenianie w szkole na cenzurowanym. Badania – dylematy – inspiracje*, Lublin 2020.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 sierpnia 2017 r. w sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych, Dz. U. z 2017 r., poz. 1534, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170001534/O/D20171534.pdf> [dostęp 29.05.2022].

Ustawa z dnia 7 września 1991r. o systemie oświaty, Dz. U. z 1991 r. Nr 95, poz. 425, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19910950425/U/D19910425Lj.pdf> [dostęp 21.05.2022].

Szymczak J., *Świadome i autentyczne uczestniczenie w procesie uczenia się. Specyfika i znaczenie strategii uczenia się*, <https://repozytorium.ukw.edu.pl/bitstream/handle/item/1762/Joanna%20Szymczak%20Swiadome%20i%20autentyczne%20uczestniczenie%20w%20procesie%20uczenia%20sie%20Specyfika%20i%20znaczenie%20strategii%20uczenia%20sie.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [dostęp 29.05.2022].

Załączniki



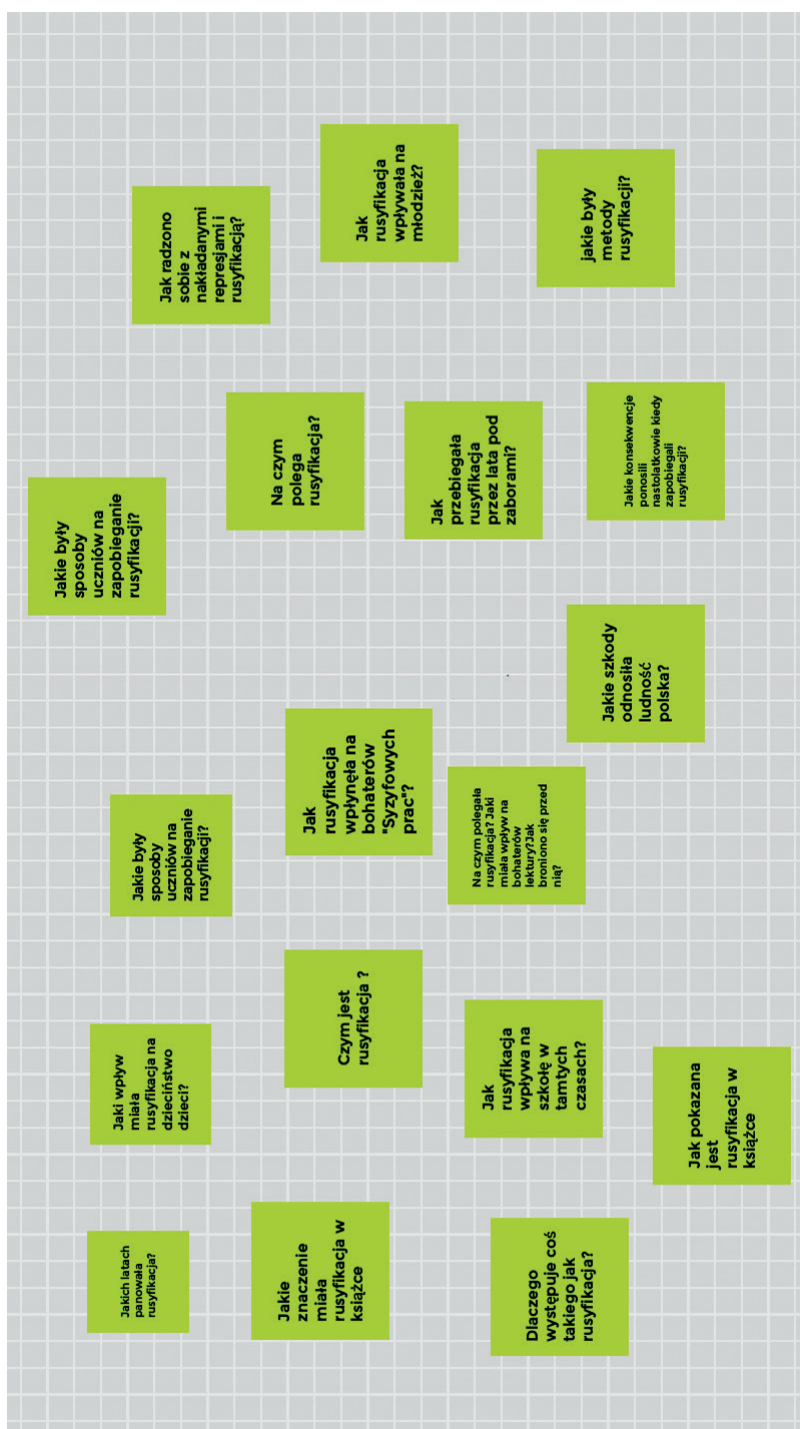
Załącznik 1. Pytania do lekcji
Źródło: zasoby własne.



Załącznik 2. Tablica Twitterowa
Źródło: zasoby własne.



Załącznik 3. Notatki z lektury
 Źródło: zasoby własne.



Załącznik 4. Pytania do lekcji
Źródło: zasoby własne.